

імені Григорія Сковороди». Переяслав: Домбровська Я. М., 2020. Вип. 12. С. 24–44.

3. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу / М. І. Жалдак // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2003 : зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України / АПН України. Ч. 1. Харків : ОВС, 2002. С. 371–383.

4. Организация образования в условиях пандемии. Практика стран ОЭСР. Режим доступа: <https://firo.ranepa.ru/novosti/105-monitoring-obrazovaniya-na-karantine/789-agranovich-ekspertiza>. 29.03. 2021. Название с экрана.

5. Devex, 2019. Edwards, Sophie. PISA founder Andreas Schleicher on the future of the education ranking. [online] (Останнє оновлення 01) Available at: <<https://www.devex.com/news/pisa-founder-andreas-schleicher-on-the-future-of-the-education-ranking-94561>> .

6. Elearning Industry, 2017. Pandey, Asha. How Can You Measure The Learning Effectiveness Of Online Courses And Create A Positive ROI? [online].

REFERENCES

1. Bykov, V. Yu. (2009). *Pidvyshchennia znachushchosti informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii v osviti Ukrainy*. [Increasing the importance of information and communication technologies in the education of Ukraine].

2. Vaintraub, M. A. (2020). *Profesijna osvita: metodologiya, teoriya ta tekhnologiyi*. [Professional Education: Methodology, Theory and Technologies]. Pereyaslav.

3. Zhaldak, M. I. (2002). *Pedahohichnyi potentsial informatyzatsii navchalnoho protsesu*. [Pedagogical potential of informatization of educational process]. Kharkiv.

4. *Orhanyzatsiya obrazovanyia v uslovyiakh pandemii. Praktyka stran OESR*. (2021). Rezhym dostupu: <https://firo.ranepa.ru/novosti/105-monitoring-obrazovaniya-na-karantine/789-agranovich-ekspertiza>. Nazvanye s ekrana.

5. Devex, (2019). Edwards, Sophie. PISA founder Andreas Schleicher on the future of the education ranking. [online] (Ostannie onovlennia 01) Available at: <<https://www.devex.com/news/pisa-founder-andreas-schleicher-on-the-future-of-the-education-ranking-94561>> .

6. Elearning Industry, (2017). Pandey, Asha. How Can You Measure The Learning Effectiveness Of Online Courses And Create A Positive ROI? [online].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАЙНТРАУБ Марк Абрамович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри «теорії та методики професійної підготовки» ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Наукові інтереси: використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у навчальних закладах вищої освіти України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

WEINTRAUB Mark Abramovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theory and Methods of Vocational Training, «Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda».

Circle of scientific interests: the use of information and communication technologies (ICT) in higher education institutions of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2021 р.

УДК 378.147:373.3.011.3-051

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-196-17-21

ВОРОНОВА Надія Сергіївна –

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7957-1655>

e-mail: voronova.ns@ukr.net

**ЕСТЕТИЗАЦІЯ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ:
СИНЕРГЕТИЧНИЙ ТА АКсіОЛОГІЧНИЙ ПІДХОДИ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Необхідність естетизації професійної підготовки майбутніх фахівців засобами цифрових технологій доводиться вимогами сучасного ринку праці, що потребує спеціаліста, який володіє усіма технологічними новачками, орієнтується у світі цифрової культури та мистецтва, вміло використовує цифрові освітні ресурси в професійній педагогічній та культурно-дозвіллевій діяльності. Потужний освітній потенціал інформаційно-комунікаційних

(цифрових) технологій вже доведений, вони стали невід’ємним складником освітнього середовища закладів вищої освіти України та закордоння. Саме тому цифрові технології можуть стати фундаментом для розроблення нової системи естетизації професійної компетентності майбутніх фахівців.

Крім того, існує потреба розв’язання об’єктивних суперечностей, що виникають між вимогами суспільства до естетизації сучасного освітнього простору та результатами професійної підготовки фахівців

в закладах вищої освіти України:

– між стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій та неготовністю майбутніх фахівців до їх використання в навчанні та подальшій професійній діяльності;

– між розширенням можливостей використання сучасних цифрових технологій, зокрема цифрових освітніх ресурсів, і недостатньою розробленістю методичного забезпечення щодо їх застосування майбутніми фахівцями в умовах освітнього процесу та професійної діяльності;

– між необхідністю розвитку інформаційно-комунікаційного (цифрового) складника професійної компетентності майбутніх фахівців та відсутністю науково обґрунтованих підходів щодо створення цілісної системи формування цієї компетентності засобами цифрових технологій;

– між реформуванням системи вищої освіти під впливом суттєвих суспільних інновацій, активним розробленням електронних освітніх ресурсів для різних освітніх ланок та відсутністю ґрунтовних наукових розвідок щодо теорії й практики навчання майбутніх фахівців застосовувати цифрові технології з метою професійного саморозвитку й самоосвіти;

– між творчою природою естетичного опанування навколишньої дійсності та переважною спрямованістю науково-методичних розробок на репродуктивний характер підготовки здобувачів у закладах вищої освіти України.

Необхідність розв'язання означених суперечностей, об'єктивна потреба й соціальна значущість якісної професійної підготовки майбутніх фахівців, що вільно орієнтуються в сучасних формах цифрової культури, відсутність системності у використанні цифрових технологій у вищій професійній освіті зумовлюють актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Естетизація освіти на сьогодні стала предметом досліджень багатьох науковців: відомими вченими (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бушман, С. Гончаренко, Л. Губерський, І. Зязюн, В. Огнев'юк, В. Руденко, С. Сисоева, Т. Усатенко, А. Флієр та ін.) проаналізовано теоретико-методологічні засади естетизації освіти як наукового напрямку на стику філософії освіти, естетики, етики, культурології та інноваційної педагогіки, що дозволяє інтерпретувати освіту як естетичний феномен; визначено загальнодидактичні аспекти естетичної спрямованості підготовки

фахівців вищої школи (Г. Васянович, Г. Дегтярьова, Л. Зеліско, Н. Москаленко та ін.).

Проблеми гуманітарної освіти, морально-естетичної та поліхудожньої підготовки майбутніх учителів з акцентом на художньо-естетичному та мистецькому розвитку особистості представлено в дослідженнях Л. Бутенко, Т. Вінник, В. Дряпки, І. Зязюна, Т. Іванової, Л. Кондрацької, Л. Масол, Н. Миропольської, Л. Настенко, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, М. Сови, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін. Теоретико-методологічні засади та моделі естетико-культурологічної підготовки в закладах вищої освіти, методичне забезпечення освіти фахівців різного спрямування пропонують Т. Зюзіна, З. Донець, Т. Рейзенкінд, С. Дичковський, Н. Костриця, Г. Кутузова, М. Левенець, Т. Мельничук, М. Роганова, О. Смолинська та ін. Низка досліджень присвячена естетико-культурологічним основам вивчення гуманітарних предметів у школі та методичним аспектам викладання художньої культури (О. Аліксійчук, Л. Аристова, М. Боровик, Л. Масол, Н. Миропольська, А. Уліщенко, О. Щолокова та ін.).

Проблеми використання інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій в процесі естетизації сучасної освіти, впливу цифрової культури на організацію освітнього процесу, залучення електронних навчальних засобів, цифрових освітніх ресурсів, створення цифрового освітнього середовища професійної підготовки фахівців практично залишаються поза увагою дослідників.

Мета статті – дослідити застосування синергетичного та аксіологічного підходів у контексті естетизації вищої освіти в умовах дигіталізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальними в процесі естетизації вищої освіти засобами цифрових технологій є положення синергетичного підходу, ключовим поняттям якого є поняття "синергетики", запропоноване Г. Хакеном (H. Haken). Саме цим вченим було доведено так званий адитивний ефект, що виникає при утворенні структури із погодженої взаємодії частин, коли ціле більше від суми частин. На думку Г. Хакена, феномени синергетики виявляються у сукупному колективному ефекті взаємодії великого числа підсистем, що приводять до утворення стійких структур і самоорганізації у складних системах.

Загалом синергетика, як зазначено в енциклопедії освіти, – це наука про взаємодію в системах різної природи, що охоплює теорію самоорганізації складних систем і

міждисциплінарний підхід на основі співробітництва спеціалістів різних галузей. Науковці почасти розглядають синергетичний підхід у єдності з системним (С. Вітвицька, О. Іонова, М. Каган та ін.).

О. Іонова відзначає інтегруючий характер синергетики, яка об'єднує спільними ідеями та закономірностями різні наукові галузі (естетику, етику, філософію, природничо-математичні, соціальні науки, психологію, педагогіку тощо) і спрямована на вивчення універсальних закономірностей еволюції природи, суспільства й людини [3].

Використання синергетичного підходу в педагогічній науці зумовлено розумінням того, що процес естетизації освітньої системи не може бути нав'язаним та одновекторним, необхідно враховувати тенденції саморозвитку системи, а також протікання процесів самоорганізації, які відбуваються шляхом перебудови чинних та утворення нових зв'язків між елементами системи. Тож будь-яка складноорганізована система має не одиничний шлях розвитку, а безліч власних, таких, що відповідають природі цієї системи.

Як влучно вказує В. Андрєєв, педагогічна синергетика є галуззю педагогічного знання, що базується на законах і закономірностях синергетики, тобто законах і закономірностях самоорганізації й саморозвитку педагогічних (освітньо-виховних) систем. Саме тому розроблення й розвиток педагогічних систем розглядається передусім із позиції їх «відкритості», співтворчості й орієнтації на саморозвиток.

Поділяємо й позицію О. Ворожбитової, на думку якої педагогічна синергетика є синтезом багатфакторних взаємодій у зустрічних процесах виховання й самовиховання, освіти й самоосвіти, навчання й самонавчання, що матеріалізуються в особистості тих, хто навчається.

Ідеї синергетики наразі увійшли до філософії освіти, що надає теоретичне обґрунтування й осмислення затвердженню синергетичних ідей в педагогічному просторі (М. Каган, В. Лутай та ін.), а також сприяє розробленню педагогічних теорій і концепцій, серед яких назвемо системно-синергетичну теорію виховання М. Таланчука, а також концепцію педагогічної самоорганізації С. Кульневича тощо. Ідеї синергетики відбиваються й у реформуванні вітчизняної шкільної освіти, в побудові Концепції Нової української школи (включення ідей міжпредметних зв'язків та інтеграції навчальних дисциплін, ідей самоорганізації в навчання школярів, гуманітаризація природничо-наукових дисциплін).

Що стосується застосування

синергетичного підходу в сучасній педагогічній теорії та практиці, відзначимо низку ключових наукових положень, які сформульовані й проаналізовані О. Іоновою:

- складні педагогічні системи й особистість як основну ланку цих систем можна вважати синергетичними системами, тобто відкритими, нелінійними, нерівноважними;

- функціонування й розвиток педагогічних систем мають будуватись на основі механізмів і процесів самоорганізації й саморозвитку;

- для педагогічних систем, як правило, існує декілька альтернативних шляхів розвитку, при цьому треба виявляти й обирати оптимальний шлях розвитку педагогічної системи, визначати потенційні можливі шляхи її еволюції, ініціювати можливі шляхи її саморозвитку [3].

Значущим для дослідження процесу естетизації професійної підготовки з використанням цифрових технологій виявився й аксіологічний (ціннісний) підхід. Особливо значущою для нашого дослідження є думка П. Сорокіна про те, що основою і фундаментом усякої культури є цінність: кожна культура є не просто конгломератом різноманітних явищ, котрі співіснують, однак ніяк між собою не пов'язані, а це – є єдність чи індивідуальність, всі складові частини якої пронизані одним основоположним принципом і виражають одну і головну цінність.

Найважливіші людські цінності створюють своєрідну «систему координат» – систему ціннісних орієнтацій. До цінностей неможливо прилучитися, їх треба створити самостійно, відтворюючи в собі та відновлюючи кожного разу в кожній ціннісній ситуації заново, переборюючи відчуження слабкості, боягузтва та невіри. Дана думка дуже важлива для дослідження процесів естетизації професійної підготовки, тому що вона дозволяє визначити у якості вихідних ідею цінності як основи будь-якого естетико-культурного простору та ідею світу людини як світу цінностей, також розглядати освіту як процес формування ціннісного відношення особистості до самої себе, до навколишнього світу, до культури і суспільства.

Ключовими поняттями аксіологічного підходу є наступні: поняття «цінність», яка є суттю тих явищ природи і суспільства, що виступають благом життя і культури людей певного суспільства або класу як дійсність або ідеал; «ціннісні орієнтації» – система цінностей, що виражається у здатності суб'єкта до цілісного переживання, усвідомлення явища або предмета та здатності до здійснення вибіркової оцінної діяльності.

В останні роки науковці-педагоги (В. Огнев'юк, О. Отич, О. Рудницька, В. Сластьонін, О. Сухомлинська та ін.) все частіше звертають увагу на аксіологічний підхід, оскільки педагогічні явища з точки зору аксіологічного підходу розглядаються й оцінюються з позиції їх відповідності визначеній у суспільстві системі цінностей та можливостей майбутнього фахівця впроваджувати ці цінності в освіту. На думку В. Сластьоніна, аксіологічний підхід виконує роль своєрідного «містка» між теорією та практикою. З одного боку, він надає можливість вивчати різні явища і події з точки зору закладених у них можливостей щодо задоволення актуальних потреб людей, а з іншого – розв'язувати завдання подальшої гуманізації суспільства.

Втілення аксіологічного підходу в сучасну педагогічну практику, вважає О. Сухомлинська, передбачає, що педагогічна ідеологія має будуватися на життєстверджувальному позитивному змісті, а не на критиці й негативі явищ навколишнього світу; педагогічний процес має являти собою цілісне поєднання процесів навчання та виховання, які ґрунтуються на єдиних підходах і характеризується єдиною стратегією розвитку; систему педагогічних впливів на молодь треба здійснювати не стільки за допомогою використання ідей загальносвітової значущості, перебудови світу, скільки через залучення педагога до внутрішнього світу кожної особистості, виявлення ним прагнення зрозуміти її та допомогти зорієнтуватися в існуючій реальності; оскільки для молоді велике значення мають цінності молодіжної субкультури, доцільно педагогізувати їх, активно включаючи в навчально-виховний процес.

В. Огнев'юк, розглядаючи світоглядно-методологічний аспект освіти в системі цінностей сталого людського розвитку, відзначає, що сучасна освіта постає як ціннісний соціальний інститут, власна внутрішня система цінностей якого значним чином впливає на подальше формування нової системи суспільних цінностей [7, с. 6]. Вибір провідних для навчально-виховної діяльності цінностей має суттєве стратегічне значення для подальшого розвитку суспільства.

В. Сластьоніном проаналізовано два основні шляхи інтеріоризації суспільно значущих цінностей. Перший із них передбачає здійснення цього процесу під впливом стихійних чи спеціально організованих умов, котрі викликають у людини деякі ситуативні спонукання. У даному випадку систематична активізація цих

спонукань дозволяє їх перетворити у сталі мотиваційні структури особистості. Другий із запропонованих дослідником шляхів забезпечення інтеріоризації цінностей вимагає пред'явлення їх молоді "в готовому вигляді". У цьому разі від педагога вимагається забезпечити розвиток відповідної мотивації в молодих людей та стимулювати їх до прояву активних зусиль у переведенні цих цінностей на рівень власних життєвих пріоритетів. Зрозуміло, що оптимальним варіантом педагогічної взаємодії є такий, який передбачає комплексне використання обох визначених шляхів забезпечення інтеріоризації молоддю соціально значущих цінностей.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, синергетичний підхід надає можливості для опису багатьох педагогічних явищ, зокрема міждисциплінарних та інтегрованих систем; для переосмислення подальшого розвитку кожної педагогічної системи; для проектування змісту освіти, спрямованого на саморозвиток і самоорганізацію особистості, що набуває особливої актуальності в пошуку ефективних шляхів естетизації вищої професійної освіти в умовах дигіталізації.

Акцентуючи значення аксіологічного підходу в професійній освіті, слід зазначити, що він виступає концептуальним підґрунтям для подальшого розвитку естетичного опанування навколишньої дійсності, даючи можливість визначати стратегії реалізації різноманітних естетико-педагогічних явищ і процесів з позиції введення певних ціннісних орієнтирів. Кожна особистість повинна мати власну систему ціннісних орієнтирів, у якій оптимальним чином враховувалися б її індивідуальні потреби й інтереси, і така система повинна бути результатом, насамперед, її власних внутрішніх зусиль. Проте через використання різноманітних педагогічних засобів необхідно цілеспрямовано впливати на формування індивідуальних цінностей кожної молодої особи таким чином, щоб цінності набули соціально значущого характеру.

Реалізація аксіологічного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців передбачає перенесення акцентів з викладання конкретної системи знань, на що традиційно зверталася увага педагогів, на озброєння майбутніх професіоналів певними ціннісними орієнтирами, котрі мають забезпечувати загальну соціально значущу спрямованість їхньої активності в усіх сферах життєдіяльності, зокрема у професійній. Проте саме цифровізація освітнього процесу в умовах розвитку інформаційного суспільства

може бути реальним чинником естетизації вищої професійної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Зюзіна Т. О. Культурологічна підготовка студентів у вищих навчальних закладах : теоретико-методологічні засади змісту освіти : [монографія] / Тетяна Опанасівна Зюзіна; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. 384 с.
2. Зязюн І. А. Гуманістична парадигма в освіті / І. А. Зязюн // Вища освіта в Україні : реалії, тенденції, перспективи розвитку. Ч. 1. Нова парадигма вищої освіти. Київ, 1996. 112 с.
3. Іонова О. М. Системний та синергетичний підходи / О. М. Іонова // Наукові підходи до педагогічних досліджень : колективна монографія / [за заг. ред. д. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової]. Харків : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. 348 с.
4. Каган М. С. О субстанції, строєнніи и функциях культуры : (к вопросу об основаниях культурологии) / М. С. Каган // Личность. Культура. Общество. 2004. Вып. 2(22). С. 123–135.
5. Москаленко Н. М. Гуманітаризація вищої культурологічної освіти в Україні ХХ – ХХІ ст. / Надія Миколаївна Москаленко // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата культурології. 26.00.01 – Теорія та історія культури. Київ, 2010. 18 с.
6. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика : монографія / О. Л. Шевнюк // К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 232 с.
7. Ognevnyuk V., Sysoieva S. (2015). Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. The advanced science journal (6), pp. 98–103, DOI: 10.15550/ASJ.2015.06.098.

REFERENCES

1. Ziuzina, T. O. (2009). *Kulturolohichna pidhotovka studentiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh : teoretyko-metodolohichni zasady zmistu osvity*. [Cultural preparation of students in higher

educational institutions : theoretical-methodological bases of educational content]. Luhansk.

2. Ziaziun, I. A. (1996). *Humanistychna paradyhma v osviti*. [The humanistic paradigm in education]. Kyiv.
3. Ionova, O. M. (2012). *Systemnyi ta synerhetychnyi pidkhody*. [System and synergistic approaches]. Kharkiv.
4. Kahan, M. S. (2004). *O substantsyyi, stroenyyu y funktsiyakh kultury: (k voprosu ob osnovaniakh kulturolohyyi)*. [On substance, structure and functions of culture : (to the question of the foundations of cultural studies)].
5. Moskalenko, N. M. (2010). *Ghumanitaryzacija vyshhoji kuljturolohichnoji osvity v Ukrajinі ХХ - ХХІ st*. [Humanitarization of higher culturological education in Ukraine in XX – XXI centuries]. Kyiv.
6. Shevniuk, O. L. (2003). *Kulturolohichna osvita maibutnoho vchytelia: teoriia i praktyka*. [Cultural education of future teachers: theory and practice]. Kyiv.
7. Ognev, V., Sysoieva, S. (2015). Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВОРОНОВА Надія Сергіївна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Наукові інтереси: естетика, етика, мистецтво, історія, культура, мультимедійні технології, професійні компетентності.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VORONOVA Nadiia Serhiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Philosophy, History and Social Sciences and Humanities Department, SHEE «Donbas State Pedagogical University», Sloviansk.

Circle of scientific interests: aesthetics, ethics, art, history, culture, multimedia technologies, professional competencies.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2021 р.

УДК 37.018.1:173:165.742.

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-196-21-26

ГОНЧАР Людмила Вікторівна – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії соціальної педагогіки і соціальної роботи Інституту проблем виховання НАПН
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9761-9031>
e-mail: Ludmilagonchar1@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З БАТЬКАМИ ІЗ СІМЕЙ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасну сім'ю вирізняє посилення психологічної напруги,

збільшення кількості стресових ситуацій, відмова від узвичаєних цінностей і поява нових, інколи необґрунтованих і несталих, а